

LBRIS

We know
books

M. BLECHER

VIZUINA LUMINATĂ

Prefață și referințe critice de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX

Concepția grafică a colecției: Mădălina Pricop

Imagine coperta I: Șaman precolumbian – pandantiv
din aur și cupru, c. 700-1400 d.Hr.

Corectură: Ilie Barangă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BLECHER, M.

Vizuina luminată. Jurnal de sanatoriu / M. Blecher;

Pref. și ref. critice de Lucian Pricop. - București :

Cartex, 2021

ISBN 978-606-8893-93-8

I. Pricop, Lucian (ed.) (pref.)

821.135.1

Cuprins

Cum dialoghează două istorii: istoria medicinei
și istoria scrisului (prefață de Lucian Pricop) / 7

Referințe critice / 17

Notă asupra ediției / 23

Vizuina luminată / 25

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- O.P. 4, C.P. 184, București

Tot ce scriu a fost cândva viață adevărată. Și totuși, când mă gândesc la fiecare clipă care a trecut în parte și caut s-o revăd, s-o reconstitui, adică să-i regăsesc anumita ei lumină și anumita ei tristețe sau bucurie, impresia care renaște este, înainte de toate, aceea a efemerității vieții care se scurge și apoi, aceea a lipsei totale de importanță cu care se integrează aceste clipe în ceea ce numim, cu un singur cuvânt, existența unui om. S-ar zice că amintirile, în memorie, se decolorează exact ca și acelea pe care le păstrăm în sertare.

În ce constă atunci importanța unei clipe în momentul când e încă prezentă? Să încercăm deci, o intensă trăire în clipa la care luăm parte, și care se „petrece” în momentul actual, de vreme ce știm că timpul îi va șterge cu totul însemnătatea. Ei da, s-o trăim cu intensitate... Dar, în ce constă totuși însemnătatea ei? Ce sens are dânsa? Când stau după-amiaza în grădină, în soare și închid ochii, când sunt singur și închid ochii, ori când în mijlocul unei conversații îmi trec mâna peste obraz și strâng pleoapele, regăsesc întotdeauna aceeași întunecime nesigură, aceeași cavernă intimă și cunoscută, aceeași vizuină caldută și iluminată de pete și imagini neclare, care este interiorul trupului meu, conținutul „persoanei” mele de „dincoace” de piele.

Îmi amintesc de o anumită după-amiază impresionantă și de o întâmplare mărunță, aproape banală, care m-a făcut să mă gândesc îndelung la ceea ce se numește însemnătatea unei clipe. Însemnătatea unei clipe? Dați-mi voie să râd. Clipele vieții noastre au însemnătatea cenușii care se cerne.

Dar iată întâmplarea.

În sala de mâncare a bolnavilor din sanatoriul din Berck unde zăceam internat și unde bolnavii își luau masa întinși pe

LRDIS | We know
books

cărucioare, aduși la masă de brancardieri, în această sală vastă și de aparențe normale, orice apariție nouă stârnea întotdeauna un mic interes care nu era, de altfel, decât reflexul îndelungilor ore de plictiseală și solitudine din odăile închise. Era imposibil să nu îl privești cu mare curiozitate pe noul venit, însoțit de familie, silindu-te ca să ghicești ce boală are, gravitatea stărei lui, și, mai ales, dacă va fi sau nu un nou prieten sau un „indiferent“ care nu va lua parte întru nimic la viața sanatoriului, decât prin faptul că va asista cu ceilalți bolnavi la masă, în aceeași sală de mâncare, sau va sta întins afară pe cărucior, în grădină, la umbra aceluiași coviltir de pânză decolorată de ploii.

Îmi amintesc, așadar, foarte bine de acel tânăr nou venit înconjurat de familia lui, o mamă bătrână în doliu și două surori cu obrazii arși de soare și aproape vineți de abundența sângelui, contrastând straniu cu paloarea și slăbiciunea bolnavului, cu capul pierdut între perne, cu o figură scobită, uscată și galbenă ca frământată din ceară.

Cu vecinul meu de masă comentaram starea bolnavului. Era, desigur, grav atins și informațiile pe care ni le aduse un alt prieten, care surprinsese pe coridor câteva frânturi de conversație ale directorului cu infirmiera principală, confirmară în totul bănuielile noastre: bolnavul avea câteva fistule deschise care curgeau fără încetare și din plin. Desigur că n-o va duce până la sfârșitul verii. Îl priviram atunci cu și mai multă curiozitate, cu și mai mult interes. Curios sentiment de egoism, de securitate și nu știu cum de mică perfidie morală de a privi un bolnav, știind că peste câțva timp are să moară, în timp ce el nu bănuiește nimic.

În diferite rânduri mi s-a întâmplat să cunosc asemenea cazuri disperate, condamnate dinainte.

Într-un sanatoriu din Elveția, o bătrână femeie germană care era roasă de un cumplit cancer al pancreasului despre care

ea nu știa nimic (spunea întotdeauna că are „puțină aciditate stomacală care îi provoacă usturimi după-masă“), în alt rând o tânără fată care cu câteva zile înainte de a fi operată (ceea ce nu i se spusese încă) proiecta un voiaj în sudul Franței, în fine diferite alte cazuri când cei din jurul unui bolnav știau că situația lui este extrem de gravă, în timp ce dânsul, ignorând totul, continua să trăiască într-o ușoară amețelă și în inconști-ența tuturor preocupărilor lui cotidiene și neînsemnate.

Ei bine, în toate aceste cazuri era ușor de constatat că bolnavii din jur, care erau la curent, nutreau nu știu ce meschină și perversă satisfacție de a „ști, în timp ce bolnavul condamnat ignoră totul“, și asta le dădea un sentiment de comodă securitate interioară, senzația aceea de confort meschin pe care o avem întotdeauna când aflăm de un accident într-un loc unde ne-am fi putut afla noi înșine și pe care îl subliniem cu un mic râgâit intim „bine că eu n-am fost acolo“.

În cazul bolnavilor, „bine că nu sunt în locul lui, săracul“ (în care caz „săracul“ este adăugat ca un rafinement în plus al micii perfidii și pentru salvarea persoanei noastre intime morale).

Cu mare strângere de inimă priveam deci pe acest nou venit cu privirile lui candidе și gesturile lui moi, cu brațele lui subțiri și degetele lungi și fine, pe care și le trecea, din când în când, peste frunte cu o batistă, pentru a-și șterge sudoarea de care era acoperit. Îl văd și acum înaintea mea cu flaneaua lui de culoare cenușie, prea largă pentru brațele lui slabe și subțiri ca bețișoarele ce țin loc de mâini păpușilor de lemn. Și îmi amintesc și de sentimentul meu intim de meschină securitate pe care îl resimțeam, la fel cu toți ceilalți... amestecul acela de milă și de satisfacție cu care îl examinam în sala de mâncare... Și, altfel, el nu veni în sală decât câteva zile, apoi dispăru, și poate că aș fi uitat cu totul de el, dacă nu se întâmpla cu dânsul ceea ce vreau să povestesc aici.

Într-una din zilele acelea, doctorul meu îmi anunță că trebuie să mă opereze. Era o intervenție destul de serioasă și gravă despre care voi vorbi în alt loc. Pentru a fi mai bine îngrijit în zilele de după intervenție și pentru a mă afla sub o supraveghere mai directă și mai atentă, trebuia să mă mut într-una din odăile de la parter ce erau alăturate clinicei de operații și pansamente și erau rezervate bolnavilor gravi și operaților.

Era un coridor sumbru și tăcut, un loc „secret” și izolat de restul clădirii sanatoriului, unde se petreceau lucruri grave și, mai ales, unde erau aduși pentru sfârșit muribunzii, pentru a fi sustrași, în felul acesta, curiozității celorlalți bolnavi, care ar fi putut fi deprimați de aceste triste întâmplări.

În odăile din coridorul acela se petreceau toate actele finale și tragice din sanatoriu, în odăile din coridorul acela se consumau toate dramele și durerile, acolo isprăveau toate gemetele de suferință ale bolnavilor și plânsul înăbușit al familiilor celor morți. Când treceam spre pansamentul zilnic, îl traversam în întregime și puteam să observ adesea câte o femeie în doliu în fața unei uși, cu ochii roși de lacrimi, cu batista la gură în atitudine îndurerată, în timp ce înăuntru infirmierele și brancardierii se ocupau de toaleta mortului.

În alte rânduri, se răspândea pe sală un miros puțin sufocant și puturos de vapori de sulf, și atunci știam că într-una din acele odăi se făcea dezinfecția finală.

Erau odăi mobilate simplu, fără covoare și fără draperii, cu paturi albe de spital și ferestre largi înspre curte.

Îmi luai și eu locul într-una din ele, în preziua operației. Era către seară, la ora mesei. În ziua aceea nu fusesem dus în sala de mâncare pentru că nu aveam voie să mănânc nimic în vederea operației. Eram singur în odaie, toți prietenii mei erau duși la masă și nu venise nicio infirmieră ca să aprindă lumina; stăteam deci în întuneric, cu ochii pe jumătate închiși,

așteptând. În obscuritatea și în tăcerea aceea, fiecare zgomot din clinică se detașa net și semnificativ. Se auzeau când pașii infirmierelor, când pașii grei ai brancardierilor care duceau și aduceau de la clinică bolnavii cu pansamente (acei cu pansamente complicate și care reclamau o anumită atenție erau duși la clinică, pansamentele mai simple se făceau în odaie) și din când în când, sinistru, puternic și asurzitor, clopotul electric al clinicei care chema pe brancardieri când aceștia întârziu prea mult în interiorul sanatoriului. În cele câteva zile cât am stat în odaia mea de operat, am auzit de atâtea ori și am resimțit cu atâta intensitate zvâcnirile clopotului electric cu zbârnâitul lui țâșnit din tăcerea profundă, demential și tonitruant, ca un pumnal de zgomot în întuneric, încât mult timp după aceea, întors în odaia mea, mă sculam în puterea nopții speriat și ud de sudoare, sub impresia vreunui teribil coșmar în care răsună invariabil același clopot înspăimântător care îmi anunța sfârșitul, parcă, și momentul execuției. În tăcerea așadar întreruptă de soneria aceasta groaznică, stăteam în odaia mea, căutând să discern în lumina slabă, ce venea de la un bec din curte, mobilele și decorul în mijlocul căruia mă aflam, când deodată în odaia alăturată auzii zgomot de pași și diferite șoapte cari îmi anunțară că mai multe persoane intraseră acolo. De altfel, în același moment observai că vecinii mei aprinseseră lumina.

Putui să-mi dau seama de aceasta după razele care pătrundeau prin crăpăturile de sus ale ușii de comunicație dintre cele două odăi, mascată insuficient cu un cuier de atârnat haine. Se auzea distinct și bine definit fiecare zgomot de alături. Era un bolnav care se întorcea de la pansamente. Auzii cum brancardierii îl aranjează la locul lui și apoi părăsesc odaia, apoi conversația pe șoptite dintre persoanele rămase, probabil familia și bolnavul adus. Bolnavul răspundea încet, rar, cu respirația cuvintelor găfâindă și copleșită de slăbiciune. Când, peste câteva

minute, o infirmieră veni la mine ca să-mi aprindă lumina și să-mi prepare cele necesare pentru la noapte, o întrebai cine stă alături și aflai că era bolnavul însoțit de mama și surorile lui pe care îl văzusem cu câteva zile înainte în sala de mâncare.

– E rău de tot, adăugă infirmiera. Îi curge din fistule ca din robinetul cu apă și de câteva zile mi se pare că „face” și ceva la plămâni.

Într-adevăr, peste o clipă izbucni alături o tuse seacă și prelungă, cu horcăituri venite din fundul gâtului, ca atunci când cineva se sufocă sau a înghițit în trahee bând un lichid. Bolnavul tușea, horcăia și scuipa mereu. Se auzea respirația lui scurtă, din ce în ce mai precipitată și mai nesigură, apoi avu o pauză de acalmie și ceru puțină apă să bea.

Tot restul serii auzii diferite alte zgomote, bolnavul mai avu câteva crize de tusă îngrozitoare, apoi eu adormii obosit și nu mă trezii decât în zori, deșteptat din somn brusc ca de un avertisment secret care funcționase în inconștientul meu și mă avertiza că era ziua operației mele. În ce lumină mohorâtă și tristă fu această trezire! Îmi bătea inima cu putere, eram înfometat, ostenit, deprimat și lumina zorilor acelea mi se părea cea mai tristă și mai amară din toată viața mea. Trebuia ca să fiu operat pe la ora zece dimineața și eu eram sculat de la cinci, când clinica nici nu era încă deschisă...

Trec peste amănuntele operației, pentru că nu aceasta este ceea ce vreau să povestesc aici.

Câteva ore după ce fusei adus înapoi din sala de operație, zăcui în cea mai desăvârșită inconștientă. Îmi amintesc doar că nu sufeream de nimic și că pluteam într-un leșin inefabil care îmi scobea mereu pieptul și mă împiedica să mă încheg într-o senzație mai densă și mai sigură de realitate. Într-un sfârșit însă trezirea mea fu completă. Începui să simt toate durerile cari tăcuseră până atunci, și care se trezeau acum rând pe rând,

fiecare cu acuitatea și forma ei bine definită, aici apăsări grele ca strânsori de clește, colo înțepături intermitente și profunde, iar în picioare, din cauza poziției de nemișcare îndelungată în care stăteam, un țuiit intens cu mii de puncte usturătoare ce se răspândeau sub piele ca și cum mai multe mașini de cusut în același timp lucrau de zor și îmi sfârtecau carnea cu acele lor. Dar senzația cea mai insuportabilă era aceea a unei sete chinuitoare care îmi uscască cu totul gâtul. În gură, în gât, în tot corpul parcă simțeam ariditatea aceea a setei umplându-mă cu un fel de cenușă fără gust, de consistență seacă și puțin călduță. În zadar însă cerui să beau apă. Până peste șase ore n-aveam voie să beau deloc, iar atunci îmi era îngăduită o singură linguriță. Eram prea slăbit pentru a insista, pentru a implora infirmiera și, apoi, îmi dădeam seama că, de vreme ce fusem adormit cu cloroform, apa mi-ar putea face foarte rău și mi-ar prelungi chinurile. Mă hotărâi să aștept, dar peste câteva clipe ceream din nou să beau; oricât de logice erau raționamentele mele interioare, ele erau învinse îndată de căldura moale și epuizantă a setei. Toate frazele și toate încurajările ce mi le dădeam în gând, deveneau și ele călduțe, uscate și aride, și nu făceau decât să-mi mărească chinul cu un fel de amețelă logică în plus, cu un fel de delir plin de raționamente și de argumente medicale, peste care se cernea mărunț cenușa fadă a setei mele devorante.

În fața mea, pe masă, era sticla de apă, iluminată de o rază de soare ce se furișă prin geamul fără perdele. Cu siguranță că întinzând puțin mâna aș fi putut s-o ating. În odaie era însă și o infirmieră care nu mă părșea o clipă: stătea pe pat și citea ziarul. Era începutul unei după-amiezi anoste și triste. În odaia lipsită de mobile, domnea acea atmosferă insuportabilă și apă-sătoare a ceasurilor de plictiseală când nimic nu se întâmplă și nimeni nu așteaptă nimic.

LIBRIS

We know
books

Sigmund Freud

Despre vis

Traducere și studiu introductiv de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX

Concepția grafică a colecției: Mădălina Pricop
Coperta I: Photo by Dawid Zawila on Unsplash (detaliu)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
FREUD, SIGMUND

Despre vis / Sigmund Freud ; trad. și studiu introductiv
de Lucian Pricop – Ed. a 6-a – București : Cartex, 2025
ISBN 978-630-6651-65-8

I. Pricop, Lucian (trad. ; pref.)

159.9

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- O.P. 4, C.P. 184, București

Cuprins

Despre schibboleth sau calea regală spre inconștient
(studiu introductiv de Lucian Pricop) / 7
Notă asupra ediției / 17

Despre vis / 19

Capitolul I / 21
Capitolul II / 25
Capitolul III / 37
Capitolul IV / 45
Capitolul V / 55
Capitolul VI / 63
Capitolul VII / 73
Capitolul VIII / 81
Capitolul IX / 85
Capitolul X / 89
Capitolul XI / 93
Capitolul XII / 99
Capitolul XIII / 105

Despre *schibboleth* sau calea regală spre inconștient

Când în subsolul unui text academic al unui colaborator despre romantismul serial și Moritz von Schwind am întâlnit o trimitere la Sigmund Freud, am sancționat respectiva notă de subsol drept inadecvată, chiar inacceptabilă, mai ales că nu se făcea referire la vreuna dintre cărțile „incontornabile“ ale psihanalistului vienez, ci la *Über den Traum*, o carte de numai 60 de pagini în ediția princeps din 1901.

Pentru că eroarea acestei incriminări se vede astăzi reparată prin traducerea cărții lui Freud în limba română, mă simt dator cu câteva explicații de istorie a culturii, care vor lămurii reflexul elitist de excludere a broșurii publicate de Sigmund Freud la începutul secolului XX.

Rezumat, capitol suplimentar, lucrare de popularizare, mic expozeu de psihanaliză a visului, iată doar câteva dintre formulele de prezentare folosite pentru *Despre vis*, care, de cele mai multe ori, sunt însoțite de o explicație grăbită a rațiunilor pentru care Freud a ales să „dubleze“ *Die Traumdeutung* [*Interpretarea viselor*] după numai un an de la apariție. Însuși autorul o depreciază, atunci când recomandă cititorului aflat în căutarea unei completări de informație științifică cel puțin două tratate despre vis:

„Cititorul interesat de tot perimetrul problemei visului trebuie să meargă la cartea lui Sante de Sanctis, *I Sogni*, Torino, 1899. Cei preocupați de o expunere mai amplă a teoriei mele personale despre vis să se orienteze spre lucrarea mea, *Die Traumdeutung*, Leipzig und Wien, 1900.“¹

Totuși, acest text de câteva zeci de pagini nu este doar un rezumat al tratatului din anul precedent ci un studiu în sine, chiar dacă, incontestabil, contextul editorial al timpului a transformat „compendiul“ într-un fel de vehicul publicitar pentru tomul de 800 de pagini. Istoria culturii a plasat *Despre vis* într-o anexă a operei freudiene, făcând astfel o nedreptate, pentru că în volumul de față este expusă cu claritate metoda care permite înțelegerea visului ca parte a inconștientului.

Din perspectivă biobibliografică, *Despre vis* se intercalează între redactarea, laborioasă, a *Zur Psychopathologie des Alltagslebens* (*Psihopatologia vieții cotidiene*), care apare în 1904, și prima versiune a cazului Dora, intitulată pe atunci (provizoriu), *Bruchstücke einer Hysterie-Analyse* (*Fragmente dintr-o analiză a unui caz de isterie*) (1905).

Nu putem afirma în limitele unei decențe științifice că *Über den Traum* se constituie într-o cercetare autonomă, dar, în virtutea circulației ideilor în interiorul operei lui Freud, aceasta dezvoltă metodologia de interpretare a visului.

Pentru a lămuri cum se organizează acest câmp științific, vom pune în relație studiile dedicate visului, cu

¹ Sigmund Freud, *Despre vis*, Editura Cartex, București, 2025, p. 105.

un accent pe organizarea cercetării visului, așa cum o face Freud.

În primele rânduri din „Revision der Traumlehre“, prima prelegere din *Neue Folge der Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse* [*Noi conferințe de introducere în psihanaliză*], Sigmund Freud afirmă că teoria visului „ocupă un loc special în istoria psihanalizei și marchează o cotitură. Începând cu ea, psihanaliza a trecut de la procedeu psihoterapeutic la psihologie a profunzimilor“¹. Teoria visului este elementul definitiv al științei psihanalitice, „ceva ce nu are egal în restul științei noastre, o porțiune de pământ nou, sustras credințelor populare și misticismului“².

Analiza cu aparat psihanalitic a viselor facilitează, în primul rând, descifrarea misterului afecțiunilor nevrotice, în speță al isteriei, și, în al doilea rând, deschide drumul spre inconștient, visul fiind „den königlichen Weg (calea regală) spre inconștient“³.

Primele mari intuiții legate de vis datează din 1895, când Freud declară că a aflat secretul viselor. Este vorba de celebrul vis al injecției Irmei, analizat în detaliu și publicat în *Interpretarea viselor* (1900). Maniera în care face analiza visului este cea care s-a clasicizat în practica psihanalizei, cu ajutorul asociațiilor visătorului.

¹ Sigmund Freud, „Revision der Traumlehre“, in *Neue Folge der Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse*, Internationaler Psychanalytischer Verlag, Wien, 1933, p. 9.

² *Idem*, pp. 9-10.

³ Sigmund Freud, *Die Traumdeutung*, Franz Deuticke, Leipzig und Wien, 1900, p. 362.

Analiza visului scoate la iveală sentimentele de vinovăție ale lui Freud față de Irma, una dintre tinerele sale paciente (mai precis, „bolnavă“, pentru a respecta terminologia autorului), al cărei tratament nu a adus rezultatele așteptate. Freud se apără de acest eșec aruncând anatema asupra Irmei, care nu ar fi fost cooperantă, sau asupra unuia dintre confrăți, dr. Otto, care s-ar fi făcut vinovat de o intervenție medicală neglijentă (o injecție cu o seringă infectată).

După analiza visului său, care se dovedește a fi cât se poate de coerent, Freud declară în capitolul „Der Traum ist eine Wunscherfüllung“:

„Visul nu este ceva lipsit de sens, nu este o absurditate și, spre a ni-l explica, nu este necesar să presupunem că o parte din tezaurul nostru de reprezentări doar-me, în timp ce o parte începe a se trezi. Este un fenomen psihic în întreaga accepțiune a termenului și de fapt este împlinirea unei dorințe. Visul, prin urmare, se cere integrat în suita actelor psihice inteligibile din starea de veghe; activitatea spirituală care îl structurează este o activitate complexă.“¹

Această afirmație exprimă de fapt o mare deschidere spre activitatea psihicului abisal și, mai ales, credința în determinismul psihic, în ideea că toate faptele psihice au semnificație și se conectează la activitatea diurnă, chiar dacă într-o manieră mai puțin vizibilă. Contrar opiniei generale a lumii științifice din epoca sa, pentru Freud

¹ Sigmund Freud, *Interpretarea viselor*, traducere de Leonard Gavrilu, Editura Științifică, București, 1993, p. 110.

visul este o activitate psihică coerentă, care poate face obiectul unei analize profunde.

Definiția visului include însă și alte descoperiri care constituie într-adevăr elementele de originalitate în abordarea freudiană: „Visul este realizarea (deghizată) a unei dorințe (înăbușite, refulate)“, precizează în capitolul „Transfigurarea onirică“ din *Interpretarea viselor*.¹

Această definiție pune accentul pe două aspecte esențiale ale teoriei visului: (1) visul este împlinirea deghizată a unei dorințe și (2) această dorință este refulată. Putem conchide că deghizarea ei este cauzată de faptul că este refulată. Acesta este motivul pentru care toți cercetătorii visului până la Freud nu au putut descoperi aceste fapte: ei au analizat exclusiv conținutul manifest al visului, adică forma pe care o are la trezire, fațada visului, fără să se preocupe de ideile latente care au dus la formarea lui, idei la care ajungem prin metoda asociațiilor teoretizată tot de Freud.

Acesta merge chiar mai departe și analizează natura deformării visului, care este parțial opera cenzurii și parțial cea a travaliului visului, procesul complex prin care ideile latente sunt transformate în visul propriu-zis. Analiza lui Freud, care tentează construcția integrală și operațională, mai include travaliul visului, alături de judecăți legate de psihologia procesului oniric: procesele primare și secundare, refularea, inconștientul etc.

Iată de ce *Interpretarea viselor* și excursul de metodologie *Despre vis* reprezintă lucrări care marchează o etapă esențială (dar unică) în studiul psihanalizei.

¹ *Idem*, pp. 138-139.

În ciuda importanței analizei visului, atât în cercetarea psihicului abisal, cât și în terapie, acest domeniu privilegiat al psihanalizei nu și-a păstrat atractivitatea pe termen lung, Freud însuși semnaland această mutație în interiorul prestigioasei *Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse* [Revista internațională de psihanaliză]: „Veți găsi în primele volume o rubrică permanentă *cu privire la interpretarea visului*, cu bogate contribuții la diferitele puncte ale teoriei visului. Dar cu cât trece timpul, aceste contribuții sunt tot mai rare, iar rubrica permanentă sfârșește prin a dispărea...”¹.

În ciuda dezinteresului reclamat pentru teoria visului, domeniul de cercetare este esențial într-o istorie a cunoașterii, iar axioma lui Freud, „Interpretarea viselor este magistrala care duce la cunoașterea inconștientului.”, plasează interpretarea viselor pe poziția de cea mai controversată revoluție a gândirii științifice. Visul este baza comună a vieții sufletești iar sensul ascuns al conduitelor noastre se explică prin rateurile vieții cotidiene.

După Freud, teoria interpretării viselor înseamnă o probă decisivă în judecata capacității unui subiect și definește această probă prin termenul ebraic, „schibboleth”, care, în traducere liberă înseamnă capcană de vise, iar adevărații analiști sunt, pentru medicul vienez, doar cei care foloseau acest procedeu.

Despre vis, dar mai ales *Interpretarea viselor* conțin o serie de axiome intrate în uzul general, fapt care a

¹ Sigmund Freud, „Revision der Traumlehre”, in *Neue Folge der Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse*, Internationaler Psychoanalytischer Verlag, Wien, 1933, p. 10.

constituit în timp o fascinație pentru Freud, dar a subrezit în egală măsură eșafodajul științific prin suprautilizare. Visul este util atât pentru analist cât și pentru cel care visează; este paznicul somnului și nu un perturbator; există două tipuri de conținut a visului, conținutul manifest și conținutul latent. Conținutul manifest reprezintă ceea ce subiectul își aduce aminte la trezire. Sub acest material există însă un conținut latent care cauzează producerea visului. Conținutul manifest este rezultatul travaliului oniric, proces ce angrenează emoțiile și pulsunile inconștiente.

Atunci când travaliul oniric eșuează și nu mai transformă conținutul latent în reprezentări acceptabile pentru conștient, avem de-a face cu un coșmar sau cu vise anxioase.

Freud distinge trei tipuri de vise care au la bază diferențierea în funcție de gradul de raționalitate și de veridicitate a conținutului. În prima categorie se situează visele simple sau visele clare, care sunt specifice copiilor și care sunt inspirate de nevoi fiziologice. În cea de-a doua categorie sunt situate visele rezonabile, care au o anumită coerență logică, iar în cea de-a treia categorie sunt visele obscure, incoerente și absurde, care trezesc interesul psihanalizatorilor.¹

Freud declară în *Despre vis* că „În realitate, travaliul visului este primul proces cunoscut dintr-un întreg șir de procese psihice, în special cele din care se deduce apariția

¹ Sigmund Freud, *Despre vis*, ed. cit., pp. 67-68.

simptomelor isterice, a angoaselor, a obsesiilor, a ideilor delirante etc.“¹

Visele reprezintă „imăginarul conștient“, deoarece producerea și dezvoltarea lor excedează controlul voluntar, iar apartenența acestora la imaginație se susține prin două argumente: prin conținutul lor, care vizează fenomene și evenimente ireale, și prin faptul că, deși au origine în experiența anterioară, modul de combinare a secvențelor e inedit, acestea nefiind simple reproduceri a ceea ce s-a întâmplat.

Fără a diferenția visul de delir și de nevroze, Freud le situează într-un continuum, susținând că au trei tipuri de mecanisme formatoare identice.

Primul mecanism este *transformarea ideilor în imagini*. Visul este văzut ca o bandă desenată și comportă o succesiune de imagini. În interpretarea visului se face trecerea de la imagine la idee sau dorință ascunsă. În urma acestui mecanism, Freud a elaborat formula visului:

(ideile onirice + resturi diurne) x travaliu oniric = conținut manifest.

Condensarea este cel de-al doilea mecanism la care se recurge, deoarece conținutul latent e mai numeros decât cel manifest. Cel de-al treilea mecanism este *deplasarea* (deplasarea unei reprezentări sau a unui afect asupra alteia/altuia). În psihanaliză primează studiul elementelor nesemnificative pentru a ajunge la conținutul latent.

¹ *Idem*, p. 65.

Autoreferențial, Sigmund Freud acuză, în volumul de survol biografic, psihologia școlară de a nu fi acordat importanța cuvenită studiului interpretării viselor:

„Psihologia școlară n-a fost capabilă să descopere acest sens al viselor. Nici n-a știut în ce context să-l studieze. Cele câteva explicații pe care s-a încumetat să le dea au fost non-psihologice: n-au făcut decât să reducă visul la niște excitații senzoriale sau la un somn mai mult sau mai puțin profund al diverselor zone ale creierului. Dar suntem îndreptățiți să spunem că o psihologie, care nu știe să explice visul, nu poate fi folosită pentru înțelegerea vieții psihice normale și nu poate pretinde să fie numită știință.“¹

Paradoxal, acuzatorul a devenit în decursul timpului acuzat, iar gradul de științificitate al metodei freudiene a scăzut progresiv până la statutul de *beletristică*. Desigur, scriitura cu o fluentă care contravine frazei bolovănoase a științificilor, capacitatea de a construi imagini de o plasticitate poetică au lucrat și ele în defavoarea omului de știință, iar textele lui Freud au devenit un fel de *schibboleth*.

Lucian Pricop

¹ Sigmund Freud, *Viața mea și psihanaliza*, Editura Excelsior Art, Timișoara, 2001.

I

Într-o vreme, pe care o putem numi preștiințifică, oamenilor nu le era greu să găsească explicații unui vis. Dacă și-l aminteau la trezire, îl considerau o manifestare fie binevoitoare, fie ostilă din partea unor ființe superioare, demonice sau divine.

Odată cu nașterea spiritului științific din științele naturii, toată această mitologie plină de semnificații a fost transpusă în psihologie și, azi, sunt puțini oameni educați care să nu fie de acord că visul este produsul psihic al celui care doarme.

Totodată, după respingerea ipotezei mitologice, a devenit necesară explicarea visului. Condițiile apariției sale, relațiile sale cu viața mentală din starea de veghe, dependența lui de excitațiile venite din exterior să-l influențeze pe cel care doarme, numeroasele specificități ale conținutului său care-l deranjează pe omul treaz și incongruența dintre imaginile lui de reprezentare și afectele legate de ele, în sfârșit caracterul instabil al visului, felul cum gândirea în starea de veghe îl respinge ca un element străin, îl mutilează sau îl șterge din memorie – toate aceste probleme, care de

secole cer rezolvări, n-au găsit până în ziua de azi vreuna satisfăcătoare.

Problema care ne interesează în primul rând, cea a semnificației visului, se prezintă sub două aspecte: în primul rând, se caută semnificația psihică a visului și locul lui în seria proceselor mentale; în al doilea rând, se vrea să se afle dacă visul este interpretabil și dacă fiecare conținut al visului are un „sens“, ca orice alt produs al psihicului.

Luând în considerație starea actuală a evaluării visului, există trei tendințe distincte.

Una dintre ele, care pare să fie un ecou târziu al epocii în care visului i se atribuia o origine supranaturală, își găsește expresie la unii filosofi. Pentru ei, producerea visului ar avea drept bază o stare specială a activității psihice. Aceasta ar fi un fel de înălțare a sufletului la o treaptă superioară. Așa judecă, spre exemplu, Schubert¹: „Prin vis, spiritul se eliberează de obstacolele naturii exterioare, sufletul scapă din lanțurile senzualității“. Fără a merge atât de departe, alți gânditori afirmă că visele sunt, în esență, exerciții psihice, că sunt manifestări ale forțelor psihice pe care starea de veghe le împiedică să se desfășoare liber (în fantasma onirică – Scherner²,

¹ Gotthilf Heinrich von Schubert (1780-1860), fizician și naturalist german, autor al *Die Symbolik des Traumes* [Simbolismul viselor], Kunz, Bamberg 1814, din care citează, de altfel, și Freud. (n.t.)

² Karl Albert Scherner (1825-1889), filosof și psiholog german, autor al lucrării *Das Leben des Traums* [Viața visului], Verlag von Heinrich Schindler, Berlin, 1861, în care susține că lucrarea visului-

Volkelt¹). Fapt este că, în anumite domenii (cel al memoriei), majoritatea observatorilor atribuie vieții onirice o capacitate de funcționare superioară.

Autorii medici care scriu despre vis au, în general, un punct de vedere opus celui al filosofilor. Agenții visului sunt, după medici exclusiv stimulii senzoriali și somatici, care fie ating visătorul din afară, fie devin întâmplător activi în organele sale interne. În acest caz, conținutul visului ar fi, de asemenea, lipsit de sens și la fel de greu de interpretat precum notele scoase la întâmplare pe claviatură de către zece degete nepri-cepute în muzică. Definiția visului este de-a dreptul „un proces somatic, inutil în toate cazurile, psihologic în multe cazuri“ (Binz²). Toate semnele caracteristice ale vieții onirice se explică atunci prin activitatea incoerentă a anumitor grupuri de celule care rămân în stare de veghe în creier, sub imperiul acestor stimuli fiziologici, în timp ce restul organismului este cufundat în somn.

imaginație este artistică și non-utilitară, iar materialul său este alcătuit din stimuli organici somatici care sunt ascunși în viața trează. (n.t.)

¹ Johannes Immanuel Volkelt (1848-1930), filosof german, autor al unei cărți de analiză a semnificației viselor *Die Traumphantasie* [Fantezia visului], Meyer & Zeller, Stuttgart, 1875. Este frecvent citat de Freud în *Die Traumdeutung*. Volkelt considera că elementele visului sunt legate organic de corpul celui care visează. (n.t.)

² Karl Binz (1832-1913), fizician și farmacist german, cunoscut în special pentru investigațiile asupra proprietăților chininei. (n.t.)